Raadsmededeling openbaar

Nummer	:	137-2022
Datum	:	13 september 2022
B&W datum	:	
Beh. Ambtenaar	:	Ingrid Oonk
Portefeuillehouder	:	T.M.M. Kok
Onderwerp	:	Vervolg Kerkenvisie Oost Achterhoek

Aanleiding:
Op 25 januari 2022 heeft de gemeenteraad de Kerkenvisie Oost Achterhoek, met de achterliggende stukken voor de gemeente Aalten, vastgesteld. Bij de vaststelling is ook een aantal vervolgacties bepaald, waarop we in deze raadsmededeling graag ingaan.

Inhoud mededeling:
* Bij de vaststelling van de stukken was aangegeven, dat de Kerkenvisie toegelicht zou worden tijdens een informatiebijeenkomst voor monumenteneigenaren (waaronder van kerkgebouwen). Deze bijeenkomst was in eerste instantie gepland op 17 februari 2022, maar moest vanwege corona verplaatst worden. Op woensdag 13 april 2022 is, onder grote belangstelling, een toelichting gegeven over de uitkomsten van de Kerkenvisie Oost Achterhoek, tijdens de ‘Informatieavond over monumenten’.

* Onderdeel van de Kerkenvisie zijn de Kerkenpaspoorten. Uit de Kerkenpaspoorten van de Zuiderkerk in Aalten en de Goede Herderkerk in Dinxperlo blijkt, dat deze kerken hoog gewaardeerd worden. Beide kerken zijn gebouwd in de Wederopbouwperiode en van deze periode hebben we, met name in het dorp Aalten, nog niet veel panden op de gemeentelijke monumentenlijst staan.

Het beleid van de gemeente Aalten is dat gemeentelijke monumenten op vrijwillige basis worden aangewezen. De raad heeft wethouder Kok verzocht om met de eigenaren van beide kerken het gesprek aan te gaan, om te vragen of zij openstaan voor een aanwijzing van het kerkgebouw tot gemeentelijk monument. Deze gesprekken hebben plaatsgevonden.

De eigenaar van de Goede Herderkerk in Dinxperlo heeft het pand in de verkoop. Het kerkgebouw heeft in het bestemmingsplan de dubbelbestemming karakteristiek. Dit betekent dat het niet gesloopt mag worden en dat er geen ingrepen plaats mogen vinden in het exterieur, die de karakteristiek van het pand aantasten. (Dit wil overigens niet zeggen dat er geen ontwikkelmogelijkheden zijn, maar dan wel met oog voor de kwaliteiten van het pand.)

De eigenaar heeft aangegeven het besluit, om het kerkgebouw als monument aan te laten wijzen, over te willen laten aan de eventuele koper van het pand. Op dit moment is er nog geen koopovereenkomst ingeschreven in het kadaster. Zodra dit het geval is, of wanneer zich een mogelijke nieuwe eigenaar met plannen bij ons meldt, gaan we in gesprek over de status van het pand.

De eigenaar van de Zuiderkerk heeft aangegeven, graag eerst de voors- en tegens van plaatsing van het pand op de gemeentelijke monumentenlijst op een rij te willen zetten. In het gesprek is ons gevraagd om de consequenties van de aanwijzing inzichtelijk te maken. Wij hebben deze informatie, op basis van een overzicht met ‘de meest gestelde vragen over gemeentelijke monumenten’, afgestemd op het beleid en de subsidies in de gemeente Aalten, aan hen verstrekt.

De vraag van de gemeente wordt besproken in de vergadering van oktober, zo heeft de vertegenwoordiger van de Zuiderkerk aangegeven.

* In het kader van de Kerkenvisie hebben we in september 2021 een inspiratiebezoek gebracht aan een aantal kerken in Arnhem. De deelnemers waren kerkeneigenaren/gebruikers uit de Oost Achterhoek. Deze gaven aan ook graag een keer in de Oost Achterhoek bij elkaar “in de keuken” te willen kijken en met elkaar in gesprek te gaan. Daarom organiseren we op 12 april 2023 een dag waarop we samen verschillende kerkgebouwen in Aalten, Oost Gelre en Winterswijk bezoeken.

De gedachte is om op deze dag de transitie van kerkgebouwen centraal te stellen. Denk hierbij aan kerken die herbestemd worden tot bijvoorbeeld woningen of een zorgcomplex en kerkgebouwen die een meer multifunctioneel karakter krijgen. Ook raadsleden zijn van harte uitgenodigd om mee te gaan met dit bezoek.

* In het traject om te komen tot de Kerkenvisie was een participatietraject voorzien voor drie kerken in de Oost Achterhoek. Vanwege corona was het niet mogelijk om dit binnen het proces uit te voeren. Er heeft inmiddels een gesprek plaatsgevonden met de provincie, het rijk en de TU Delft om na te gaan of we een dergelijk traject nog plaats kunnen laten vinden. Afgesproken is dat we een voorstel opstellen, op basis waarvan het rijk, de provincie en de TU Delft kunnen bepalen of zij het traject voor drie kerken in de Oost Achterhoek (financieel en/of inhoudelijk) kunnen ondersteunen.

De volgende stukken zijn voor u bijgevoegd:

Kerkenpaspoorten Goede Herderkerk in Dinxperlo en de Zuiderkerk in Aalten.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Dinxperlo (beeldbepalend / landmark)		●●○
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●●○
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●○○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●●
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		●○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●●
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●●●
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE			**40**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Goede Herderkerk te Dinxperlo is een functionalistisch kerkgebouw uit 1965-1966. Architect H.A. Knoop was zowel verantwoordelijk voor het exterieur als een groot deel van het interieur. Het kerkgebouw is met haar hoge en ranke kerktoren een karakteristieke landmark voor de gelijktijdig tot stand gekomen uitbreidingswijk. De functionalistische architectuur, de typologisch zeldzame vijf-zijdige centraalbouw en het kerkinterieur zijn gaaf bewaard. De kerk en haar interieur getuigd van de kerkhervormingen naar aanleiding van het Tweede Vaticaanse Concilie.

De kerk is daarmee een karakteristiek en in de regio belangrijk voorbeeld van moderne naoorlogse kerkarchitectuur. De Goede Herderkerk heeft een hoge cultuurhistorische waarde.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT

GOEDE HERDERKERK | DINXPERLO

OBJECTNUMMER: **028** DATUM: **22-10-2020**

Wijk - kern
Dinxperlo, gemeente Aalten

Bouwtype
Centraalbouw - vijfhoekige zaalkerk

Bouwjaar/periode
1965-1966

Oorspronkelijk functie
Katholieke kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Katholieke kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Parochie Maria Laetitia
Adres, postcode	Allee 58, 7091 AM
Wijzigingen	-
Aanbouwen	-
Architect	H.A. Knoop
Bouwstijl	Functionalistisch
Status + objectnummer	Karakteristiek
Nagelvaste (wand)kunst	Hoofdaltaar, sacramentsaltaar, doopvont, Maria-altaar.
Kunstenaars	A.M.G Wennekes
Inventaris	Is opgenomen door museum Catherijneconvent.
Terrein en terreinafscheiding	Het kerkterrein bestaat uit een gazon met daarop beschermde bomen en bestrate paden. Het kerkterrein kent geen afscheiding.
Bronnen	Reliwiki, C.J.B.P. Frank, Cultuur-historische analyse Dinxperlo, MAB, 2011, Kerkencollectie digitaal, 11376, Museum Catharijneconvent, 2020.

GOEDE HERDERKERK | DINXPERLO

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De Goede Herderkerk te Dinxperlo is een vijfhoekige zaalkerk die in de periode 1965-1966 tot stand is gekomen. Architect H.A. Knoop was verantwoordelijk voor het functionalistische ontwerp van de kerk. Op de vijf gevels van de veelhoekige kerkzaal gevels rust het tentdak. De gevels zijn opgetrokken in een gele baksteen. Ten noordwesten van de kerk staan enkele nevenruimtes, rechts staat de oorspronkelijke pastorie. Deze bouwdelen hebben één bouwlaag en platte daken. Tussen het schip van de kerk en de pastorie staat een ranke open klokkentoren, bestaande uit vier gekoppelde betonnen pijlers.

INTERIEUR

De kerkruimte is opgezet als een vijfhoekige centraalbouw, overspannen door een tentdak met gordingenkap, gedragen door een staalconstructie. Ook het interieur is grotendeels naar ontwerp van architect Hans Knoop tot stand gekomen. A.M.G Wennekes uit Apeldoorn leverde het natuurstenen hoofdaltaar, de sacramentsaltaren en het doopvont. Het hoofdaltaar staat op een liturgisch podium met daarachter een gebogen aandachtswand. De kerkbanken staan rondom het podium. Het sacramentsaltaar heeft een bijzondere plek, links naast het podium, in een door vensters omgeven nis in de gevel. Rechts naast het podium staat het orgel. Links voor de kerk bevindt zich een vergaderzaal en enkele voorzieningen. Direct naast de vijfhoekige kerkruimte staat de dagkapel waarin onder meer een altaar, tabernakel, Maria-altaar, en het doopvont staan. Achter de dagkapel bevindt zich de sacristie en ten zuiden van de kerk de oorspronkelijke pastorie, die middels een smalle gang met de kerkruimte is verbonden. In de pastorie is tegenwoordig het secretariaat ondergebracht en het rechterdeel is verhuurd als woonruimte.

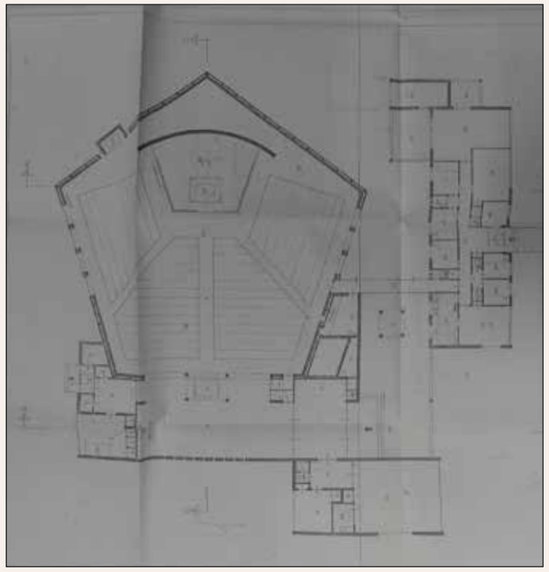

Plattegrond Goede herderkerk 1964 (ECAL, bouwdossier 1965-33).

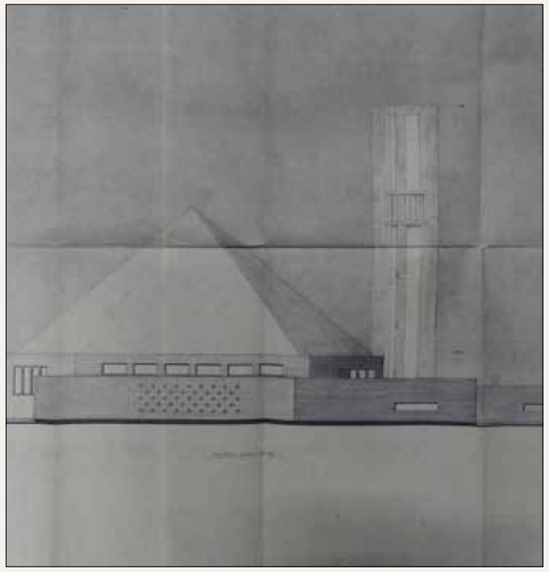

Aanzichttekening noordwestgevel 1964 (ECAL, bouwdossier 1965-33).

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk bevindt zich in een uitbreidingswijk die in dezelfde periode tot stand is gekomen als de kerk, ten noordoosten van de historische dorpskern van Dinxperlo. Het kerkterrein wordt omsloten door vier wegen, de openbare straten Allee, Margrietstraat en Marijkestraat en een weg naar de eigen parkeerplaats achter op het terrein. Rondom het gebouw ligt een gazon met daarop enkele bomen, lage hagen en wat bestrate paden. Aan de zuidwestzijde van de kerk, grenzend aan Allee, is er een ruim plantsoen. Er staan beschermde bomen op het terrein.

‘DE GOEDE HERDERKERK IS EEN VIJFHOEKIGE ZAALKERK DIE IN DE PERIODE 1965-1966 TOT STAND IS GEKOMEN’

KERKHISTORIE

Oorspronkelijk gingen de katholieken te kerk in de Liboriuskerk in Dinxperlo. Na de reformatie in 1589 weken de katholieken uit naar het naburige dorp Suderwick, pal over de grens in Duitsland. Ook kerkte men in schuren en woonhuizen. Vanaf de negentiende eeuw kerkten ze in Breedenbroek. Het duurde tot 1964 voordat Dinxperlo weer een zelfstandige katholieke parochie werd. Kort daarna werd de Goede Herderkerk opgericht. In 2010 is de parochie met tien andere parochies opgegaan in de Verrijzenisparochie, die vervolgens in 2017 samen met de H.H. Maria en Laurentiusparochie de huidige Parochie Maria Laetitia is gaan vormen.

BOUWHISTORIE

De katholieke Goede Herderkerk is tussen 1956-1966 tot stand gekomen naar een ontwerp van de Utrechtse architect Hans Knoop. Vooral de typologische opzet van een vijfhoekige zaalbouw met daarop een tentdak is zeldzaam. Na het gereedkomen van de kerk kwam tot slot de ranke klokkentoren in 1966 tot stand. De in functionalistische stijl gebouwde kerk heeft een sobere uitstraling overeenkomstig de kerkhervormingen naar aanleiding van het Tweede Vaticaanse Concilie tussen 1962 en 1965. Ook het interieur is hier op afgestemd. Sinds de bouw heeft de kerk geen wijzigingen ondergaan.

I.	STEDENBOUWKUNDIGE OF ENSEMBLE WAARDE		
1.	deel of representant van architectuurhistorisch, stedenbouwkundig of landschappelijk waardevol geheel		●○○
2.	wegens situering verbonden met ontwikkeling / uitbreiding wijk, gebied of landschap		●●●
3.	bijzondere betekenis voor aanzien van Aalten (beeldbepalend / landmark)		●●●
4.	ensemblewaarde in relatie tot andere bebouwing, groen, wegen, water, wijze van verkaveling, inrichting, etc.		●●○
II.	ARCHITECTUUR- EN BOUWHISTORISCHE WAARDE		
1.	voor geschiedenis van de (lokale) architectuur en / of bouwtechniek		●●●
2.	voor het oeuvre van een (plaatselijk) bouwmeester of architect		●●●
3.	wegens esthetische kwaliteit van het ontwerp, bijzondere bouwstijl, karakteristiek bouwtype		●●●
4.	wegens bijzondere materiaal-/kleurgebruik, detaillering, constructie en/of ornamentiek		●○○
III.	KUNSTHISTORIE		
1.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen exterieur		●●○
2.	vanwege bijzondere nagelvaste kunstuitingen interieur		●●○
3.	vanwege bijzondere kunstuitingen op het terrein		●○○
IV.	KERKELIJK INTEREURENSEMBLE, INVENTARIS		
1.	aanwezigheid van een bijzonder/gaaf interieurensemble		●●●
2.	aanwezigheid van een bijzondere inventaris (roerende goederen)		●○○
V.	KERKHISTORIE		
1.	herinnering aan belangrijk aspect in relatie tot lokale historie		●●○
2.	uiting van een bijzonder liturgische ontwikkeling of kerkgenootschap		●●○
VI.	GAAFHEID EN ZELDZAAMHEID		
1.	uitzonderlijk belang vanwege gaafheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●●
2.	uitzonderlijk belang vanwege zeldzaamheid van één of meer van bovengenoemde aspecten		●●○
SCORE			**37**
score ≥ 34 punten	waardevol, hoge erfgoedwaarde, monumentkwaliteit	hoge waarde	●●●
score 18 > 34 punten	waardevol, positieve erfgoedwaarde, karakteristiek kwaliteit	positieve waarde	●●○
score < 18 punten	basis erfgoedwaarde	basiswaarde	●○○
		geen waarde / nvt	○○○

TOELICHTING WAARDERING

De Zuiderkerk te Aalten is een zaalkerk in functionalistische stijl uit 1963 naar ontwerp van de Aaltense architect Wim van der Zee. De kerk staat in een naoorlogse uitbreidingswijk ten zuidoosten van de dorpskern van Aalten.

De open kerktoren en het hoog opgaande doosachtige volume van de kerkruimte op het open kerkterrein heeft een karakteristiek voorkomen binnen de wijk.
Het exterieur en het interieur van de modernistisch vormgegeven kerk zijn zeer gaaf bewaard en herkenbaar als functionalistisch kerkensemble uit de jaren zestig.

WIJ DOET 'T SAMEN!

WIJ DOET 'T SAMEN!

KERKENPASPOORT
ZUIDERKERK | AALTEN

OBJECTNUMMER: **014** DATUM: **25-09-2020**

Wijk - kern
Aalten,
gemeente Aalten

Bouwtype
Zaalkerk

Bouwjaar/periode
1963

Oorspronkelijk functie
Gereformeerde kerk

Latere functie
-

Huidige functie
Protestantse kerk

KENMERKEN

Eigenaar	Protestantse gemeente Aalten
Adres, postcode	Ludgerstraat 64, 7121 EM
Wijzigingen	Schilderingen (1999)
Aanbouwen	Ruimtes oostgevel
Architect	W. van der Zee
Bouwstijl	Functionalisme
Status + objectnummer	-
Nagelvaste (wand)kunst	Orgel Sgraffito
Kunstenaars	H. Dercksen, J. Haen
Inventaris	Roerende inventaris niet geïnventariseerd maar waarschijnlijk wel aanwezig
Terrein en terreinafscheiding	Direct rondom de kerk liggen een aantal groenborders. Op het kerkterrein ligt een ruime bestrate parkeerplaats. Het kerkterrein kent geen duidelijke erfafscheiding, rondom de parkeerplaats staan enkele hagen.
Bronnen	Reliwiki nr.: 10820

ZUIDERKERK | AALTEN

KORTE KARAKTERISTIEK, RUIMTELIJKE EN HISTORISCHE CONTEXT

GEBOUW, EXTERIEUR

De Zuiderkerk te Aalten is een zaalkerk die in 1963 tot stand is gekomen. Architect Wim van der Zee was verantwoordelijk voor het functionalistische ontwerp van de kerk, die typerend is voor de moderne naoorlogse kerkarchitectuur. De kerk bestaat uit een hoge rechthoekige kerkzaal met plat dak, met haaks daarop een lager bijgebouw waarin een consistoriekamer, kerkeraadskamer en voorzieningen onder zijn gebracht zijn. Op enige afstand van de kerk aan de Ludgerstraat staat een vrijstaande opengewerkte stalen toren met daarop een kruis. De drie gesloten bakstenen gevels van de kerkzaal worden slechts onderbroken door een reeks gekoppelde vensters net onder de dakrand. In de westgevel zitten smalle verticaal gekoppelde vensterstroken met daartussen betonnen kolommen. In de noordgevel bevindt zich de orgelbak die uit het vlak steekt en in 1999 beschilderd is met een afbeelding van Mozes bij de brandende braambos. Links van de kerk staat een vrijstaande kosterswoning (1963). Later zijn er tegen de oostgevel een aantal ruimtes bijgebouwd.

INTERIEUR

De kerkzaal bestaat uit een grote rechthoekige ruimte met een vrij vloeroppervlakte waardoor een indrukwekkend ruimtelijk effect is gecreëerd. De uit verticale vensterstroken bestaande westgevel en de horizontale vensterstrook onder de dakrand voorzien de ruimte van natuurlijk licht. Het kunstmatige licht is afkomstig van lampen in het plafond en strengen met lampen tegen de westmuur. De kerkbanken zijn opgesteld richting het podium tegen de noordmuur. Op het podium staat de verrijdbare kansel, tegen de noordmuur het orgel, het kruis en een sgraffito door Harrie Dercksen (visvangst bij Tiberias na de opstanding van Christus). Het sobere functionalistische interieur uit de jaren zestig is zeer gaaf bewaard en herkenbaar als tijdseigen ensemble. Rond 1999 is er een voorzetwand tegen de zuidmuur geplaatst ten behoeve van de akoestiek. De oorspronkelijke wandbrede schildering op deze muur is achter de wand gehandhaafd en opnieuw zichtbaar gemaakt door de plaatsing van een reproductie. De gemeenteleden hebben boven de reproductie een kleurrijke schildering aangebracht naar een ontwerp van Jan Haen. Jan Haen was in dat jaar ook verantwoordelijk voor de schildering van Mozes bij de brandende braambos op de buitenzijde van de orgelbak die in de noordgevel naar buiten steekt. Het platte dak wordt gedragen door een reeks enkelvoudige vakwerkliggers met vallende diagonalen.

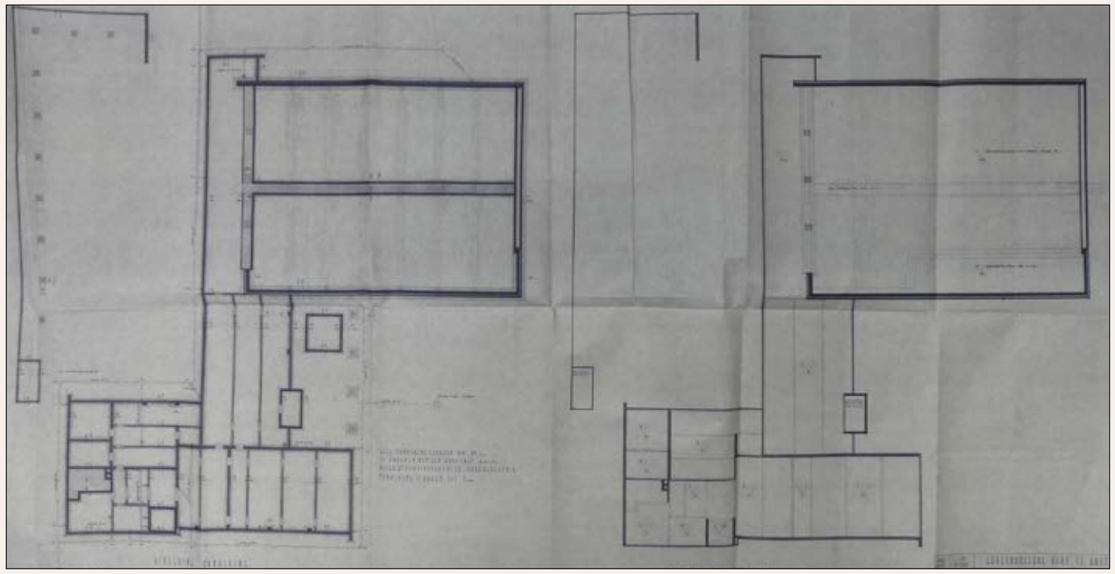

RUIMTELIJKE CONTEXT

De kerk staat in een naoorlogse uitbreidingswijk ten zuidoosten van de dorpskern van Aalten. Het kerkgebouw is georiënteerd op de Ludgerstraat. Het kerkterrein is grotendeels bestraat en als parkeerplaats in gebruik. Direct rondom het kerkgebouw liggen een aantal groenborders met lage bakstenen tuinmuurtjes. Het kerkterrein kent geen duidelijke erfafscheiding, rondom de parkeerplaats staan enkele hagen. De toren is een landmark in de buurt.

‘ZOWEL DE STRAKKE STIJL VAN HET GEBOUW ALS HET INTERIEUR IS ZEER GAAF BEWAARD’

KERKHISTORIE

De kerk werd in 1965 in gebruik genomen door de Gereformeerde gemeente. In 2004 zijn de Gereformeerde Kerken in Nederland opgegaan in de Protestantse Kerk in Nederland. De Protestantse Gemeente Aalten is in 2006 ontstaan uit een fusie van de Gereformeerde Kerk van Aalten en de Hervormde Gemeente van Aalten en is aangesloten bij de Protestantse Kerk in Nederland (PKN).

BOUWHISTORIE

Het gebouw en het interieur dateert bijna volledig uit het bouwjaar 1963. Tegen de oostgevel zijn later een aantal vergaderruimtes toegevoegd. In 1999 zijn er aan het interieur en exterieur schilderingen op het gebouw aangebracht.

